

Vyjádření ČAD, z.s.

ke zvýšení doktorandských stipendií pro portál www.vedavyzkum.cz

V Praze dne 12. 2. 2018

Česká asociace doktoranek a doktorandů, z.s. samozřejmě vítá iniciativu MŠMT ve věci zlepšení podmínek doktorandů v ČR a je vděčná za jeho snahu získat pro doktorandy více peněz. Zároveň však dlouhodobě opakujeme, že plošné zvyšování stipendií k řešení problémů doktorského vzdělávání v ČR významně nepřispěje. Je potřeba strukturních změn.

Zásadním problémem není jen nedůstojná výše průměrného stipendia, nýbrž samotný fakt, že mají prezenční doktorandi ze zákona nárok na zaplacení své práce jen formou stipendia, neboť mají status studenta, nikoli zaměstnance. Ačkoli často slyšíme, že je to pro doktorandy výhodné, protože stipendium se na rozdíl od mzdy nedaní, je důležité si uvědomit, že to je také výhoda jediná. Jinak stipendium představuje spíše nevýhodu. Nezapočítává se do příspěvku v mateřství ani do výpočtu důchodu. Z hlediska sociálního systému se totiž doktorand nad 26 let pracující jen za stipendium jeví jako nezaměstnaný, tedy nepracující. Škola, s níž doktorand není v zaměstnaneckém poměru, za něj neodvádí sociální pojištění. V případě potřeby doktoranda vzít si půjčku, zejména na bydlení, mu stipendium také nepomůže, neboť banky jej nevnímají jako příjem, jímž poskytnutí půjček podmiňují.

Pokud si tyto aspekty institutu stipendia spojíme s jeho průměrnou výší, a to i po připravovaném zvýšení (!), pak se argumenty pro zachování současného systému hledají velmi obtížně. Připomeňme si, o jakých částkách je konkrétně řeč. Ze současných 7,5 tisíce korun na měsíc dojde ke zvýšení na 11 250 korun. V případě, že tato částka není nijak doplněna, např. ze stipendijního fondu školy či díky pracovnímu úvazku doktoranda na grantovém projektu školitele (ani jedna z možností není železným pravidlem), to znamená, že po dospělém člověku, který je ve věku, kdy by již neměl být závislý na rodičích a spíše již může pomýšlet na založení vlastní rodiny, chceme, aby se věnoval vysoce kvalifikované práci – výzkumu – za příjem, s nímž stěží zaplatí nájem, natož aby se najedl. Asi netřeba dodávat, že bez střechy nad hlavou a stravy se ani věda dělat nedá.

Spíše než zvýšení stipendií proto ČAD považuje za klíčové změnit status doktorandů a spolu s ním systém jejich financování. Nejedná se přitom o požadavky, které bychom si vymysleli tak říkajíc na zelené louce. Čerpáme z dokumentů Evropské komise *Evropská charty pro výzkumné pracovníky a Kodex chování pro přijímání výzkumných pracovníků*, které vybízejí přistupovat k doktorandům jako k začínajícím vědeckým pracovníkům. K respektování a prosazování těchto dokumentů se již roku 2006 zavázalo nejen MŠMT, nýbrž i ČR, RVŠ, AV ČR a RVVI (viz [Přístup ČR k Chartě a Kodexu, 2006](#)). Doporučení EK se přitom nevztahuje k právnímu statusu doktorandů, nýbrž k jejich reálnému postavení ve výzkumných institucích. Proto možnost, jak konkrétně status doktorandů uchopit, vidíme po Evropě mnoho. Některé již existující koncepce by určitě bylo možné přenést i do ČR nebo se jimi do značné míry inspirovat. ČAD považuje za současné situace nejschůdnější kombinovaný status, tj. **zaměstnanecký status** (se stanovenou minimální výší úvazku a mzdy odpovídající kvalifikovanosti odváděné práce) **se studentskými specifiky** spočívajícími v právu doktorandů na odborné vedení a v právu vzdělávacích institucí na státní příspěvek za vědeckou přípravu doktoranda, jak se na tom shodli i účastníci konference [KRECON 2017](#). **Předpokládáme, že povinnost vysokých škol zajistit každému prezenčnímu doktorandovi pracovní úvazek by vedla i k jejich zodpovědnějšímu přístupu k přijímání a vedení doktorandů a k jejich dizertačním projektům a tím pádem i k eliminaci fenoménu „mrtvých duší“**, tedy doktorandů, které neláká výzkum, nýbrž snadno dostupné stipendium. Zaměstnanecký status doktorandů by tedy mohl vést **ke zvýšení kvality českých doktorátů a k hospodárnějšímu využití peněz na doktorandy vyčleněných.**

A tím se dostáváme k tomu nejzásadnějšímu. Zlepšení podmínek doktorandů a celkově kvality doktorského vzdělávání, jakožto vědecké „přípravky“, neleží jen na bedrech MŠMT, nýbrž i vysokých škol, které jsou vzhledem ke své autonomii, klíčovými aktéry. **Proto vyzýváme i samotné doktorandy, aby se aktivně zapojovali do činnosti akademických senátů na svých institucích a podíleli se tak na rozhodování o podmínkách doktorandů a nastavení doktorských programů.**